

ВИСТАВКА “ХОРВАТСЬКІ ВИДАННЯ XVII–XIX СТОЛІТЬ ЗІ ЗБІРОК НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗЕЮ У ЛЬВОВІ ІМЕНІ АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО”

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vpl.2018.69.9323>

У межах Міжнародної конференції “Хорватистика у Львівському національному університеті ім. І. Франка: 20 років” упродовж 19–26 квітня 2018 року в історичному комплексі Національного музею у Львові ім. А. Шептицького була презентована виставка хорватських видань XVII–XIX століть зі збірок відділу рукописів і стародруків та наукової бібліотеки музею.

Формування книжкового фонду Національного музею у Львові (далі – НМЛ) розпочалося у 1905 році водночас із заснуванням інституції. Основою книгозбірні стала приватна бібліотека митрополита Андрея Шептицького, а також пам’ятки, які він передав із Львівської греко-католицької митрополії. Чимало рукописів і стародруків придбав директор Іларіон Свенціцький¹ 1905 року під час подорожей Східною Україною, Росією, Білоруссю. Водночас бібліотечну колекцію НМЛ поповнювали й надходження з приватних книгозбірень галицьких священників і громадсько-політичних діячів, письменників та митців. Частина книжок потрапила до музею унаслідок реорганізації культурно-мистецьких і наукових установ за радянських часів.

Хорватські пам’ятки до музейної колекції надійшли на ранньому етапі її формування – до 1922 року та з огляду на час видання і тематику були розподілені між збіркою рукописів і стародруків та науковою бібліотекою музею.

У колекції рукописів і стародруків НМЛ сьогодні зберігається 7 книг хорватською мовою, друкованих глаголичним і латинським шрифтами.

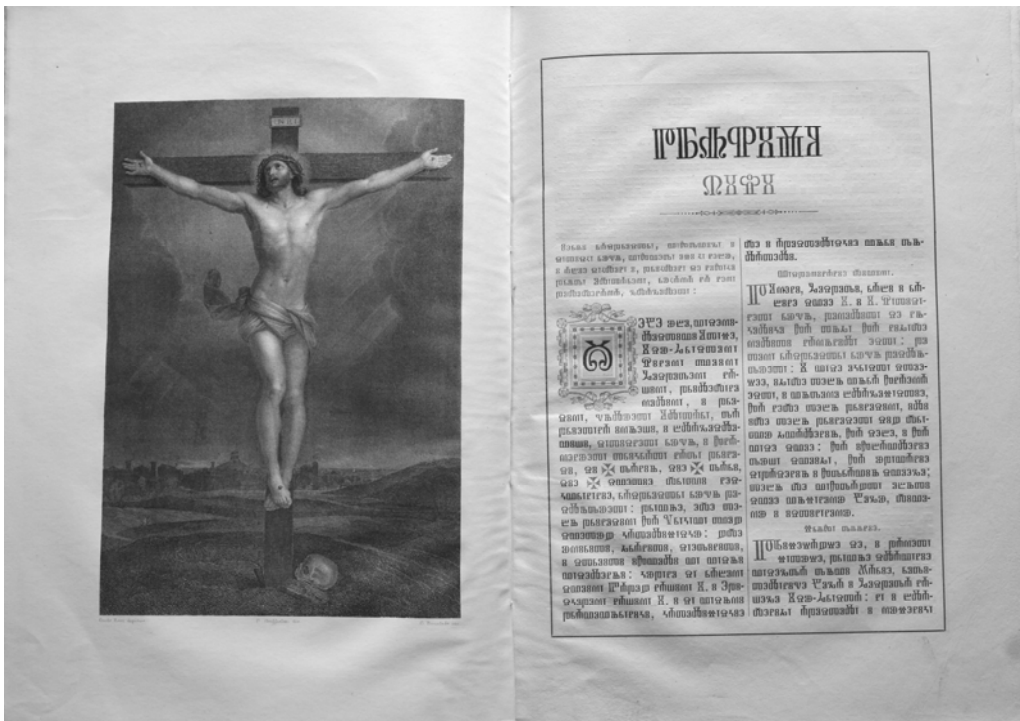
Найдавніший хорватський друк з колекції музею, репрезентований на виставці, – “*Ritual Rimski...*” (“Ритуал Римський...”), надрукований 1640 року в Римі у “слов’янському” перекладі письменника і мовознавця Бартола Кашича, автора першої хорватської граматики. Книга вийшла двоколірним друком чорною і червоною фарбами латинським шрифтом, оздоблена текстовими ілюстраціями, кінцівками та ініціалами. Джерело і спосіб надходження пам’ятки до музею невідомі, але печатка Церковного музею у Львові (офіційна назва інституції до 1911 р.) свідчить, що вона надійшла до 1910 р.

Ще один стародрук латинським шрифтом, який був експонований на виставці, – “*Nova slavonska i nimacska gramatika*” (“Нова славонська і німецька граMATика”) Матті Антуна Рельковича, що належить до найважливіших в історії хорватського мовознавства праць. В колекції НМЛ зберігається третє видання книги, здійснене у Відні у 1789 році Пам’ятка надійшла до музею у 1914 році із бібліотеки парадфіяльного уряду в Крилосі², про що свідчить відповідна печатка на арк. 1.

¹ Окрім Національного музею, наукова та педагогічна діяльність ученого була тісно пов’язана, зокрема, із Львівським університетом, де він із перервами на різних посадах працював від 1913 року Упродовж 1944–1950 років Іларіон Свенціцький очолював кафедру слов’янської філології, якій у 2016 році присвоєно ім’я цього видатного українського науковця.

² Крилос – село в Галицькому р-ні Івано-Франківської обл.

Окремим блоком на виставці були представлені літургійні книги, видані глаголичним шрифтом у Римі у друкарні Конгрегації пропаганди віри (Sacra Congregatio de Propaganda Fide): “*Missale Romanum = Misal Rimskij...*” (“Службник Римський...”) (1741), “*Breviarium Romanum = Časoslov Rimskij...*” (“Часослов Римський...”) у двох частинах (1791), “*Officia Sanctorum = Čini svjetih...*” (“Служби святим...”) (1791), “*Ordo et Canon Missae = Čin i pravilo misi...*” (“Чин і порядок служіння літургії...”) (1881), “*Missae in Agenda defunctorum = Misi za umrŕe*” (“Служба за померлих”) (1894). Видання розраховані для католиків-“глаголяшів”, які до початку ХХ століття використовували для богослужінь глаголичні тексти і народну хорватську мову. У XVII–XVIII століттях спочатку за участі унійного єпископа Мефодія Терлецького, а згодом зусиллями хорватських “глаголяшів” Матея Карамана і Матея Совича тексти цих літургійних книг були відредаговані згідно зі східнослов’янською редакцією із метою їхнього поширення на території Київської митрополії, яка у 1596 р. об’єдналася з Апостольською Столицею. Повернення до хорватської мовної традиції відбулося щойно у другій половині ХІХ століття у глаголичних виданнях Драгутіна Антуна Парчича, надрукованих хорватською редакцією церковнослов’янської мови.

Missae in agenda defunctorum = Misi za umrŕe. Рим, 1894. Іл.: «Розп’яття».

Глаголичні друки потрапили до музейної книгозбірні здебільшого завдяки зусиллям Андрея Шептицького. Дві книги – “*Časoslov Rimskij...*” (“Часослов Римський...”) (1791), “*Officia Sanctorum = Čini svjetih...*” (“Служби святим...”) (1791).

у двох частинах (1791) і “*Čini svjetih...*” (“Служби святим...”) (1791) надійшли з митрополичої бібліотеки, про що свідчить екслібрис на звороті верхньої дошки оправи кожного з видань. “*Misal Rimskij...*” (“Службник Римський...”) (1741) митрополит придбав 1914 року у Загребі в антиквара Мірка Браєра. Джерело і спосіб надходження ще двох книг – “*Čin i pravilo misi...*” (“Чин і порядок служіння літургії...”) (1881) і “*Misi za umrve*” (“Служба за померлих”) (1894) – невідоме, проте печатка Церковного музею у Львові вказує, що вони надійшли до музейної збірки на ранньому етапі її формування.

Хорватські видання XIX ст., що належать сьогодні до збірки наукової бібліотеки, до музею надійшли у 1921 і 1923 роках у складі приватної книгозбірні греко-католицького священика з Тернополя Василя Копитчака³. Зі 135-ти книг із колекції священика – 76 – це друки, що здебільшого презентують видавничу діяльність найдавніших хорватських культурно-просвітницьких установ – “Матиці” і Товариства святого Єронима.

На виставці було презентовано дві книги із дебютної серії “*Poučna knjižnica*” (“Навчальна бібліотека”) “Матиці Хорватської” – це “*Lučba za svakoga ili popularna kemija*” (“Хімія” для кожного або популярна хімія”) (1881) відомого хорватського мовознавця, історика, лексикографа Богослава Шулека та “*Slike iz općega zemljopisa*” (“Начерки до загальної географії”) (1890) географа і педагога Івана Хоїча. Обидва видання містять численні ілюстрації, що доповнюють та ширше розкривають зміст книг. Із літературних творів, які видавала “Матиця”, на виставці був експонований роман “*Seljačka buna*” (“Селянське повстання”) (1878) класика хорватської літератури Августа Шеної та поетична збірка “*Izabrane pjesme*” (“Вибрані вірші”) (1880) Станка Врази – представника хорватського романтизму, багаторічного секретаря “Матиці”, упорядника літературного часопису “*Kolo*”. Представлена на виставці праця “*Glasoviti Hrvati prošlih vjekova*” (“Видатні хорвати минулих століть”) (1886) відомого хорватського політика, мовознавця, історика Івана Кукулевича-Сакцинського містить біографії видатних хорватів, що долучилися до національного відродження. Їхні графічні портрети розміщено у книзі перед кожним життєписом. 1892 р. з нагоди свого 50-річчя “Матиця Хорватська” видала книжку “*Matica Hrvatska od godine 1842 do godine 1892*” (“Матиця Хорватська від року 1842 до року 1892”). Книжка, примірник якої був представлений на виставці, описує історію інституції та презентує біографії і графічні портрети найвідоміших її діячів і жертводавців.

До цінних зразків хорватської навчальної літератури належить підручник “*Pri-měri starohèrvatskoga jezika iz glagolskih i cirilskih književnih starinah, sastavljeni za sedmi i osmi razred*” (“Приклади старохорватської мови з глаголичних і кириличних

³ Більше про Василя Копитчака та його бібліотеку див. статтю: Ткачук О. Хорватські видання з книгозбірні отця Василя Копитчака у фондах наукової бібліотеки Національного музею у Львові ім. А. Шептицького / О. Ткачук // Збереження й дослідження історико-культурної спадщини в музейних зібраннях: історичні, мистецтвознавчі та музеологічні аспекти діяльності : доп. та повідомл. Міжнародної наук. конф., Львів, 25–27 вер. 2013 р. / Національний музей у Львові ім. А. Шептицького. – Львів, 2013. – С. 461–469.

літературних пам'яток, складені для сьомих і восьмих гімназійних класів”) (1864) одного з найвидатніших славістів XIX ст. Ватрослава Ягича.

Видавнича діяльність Товариства святого Єронима – культурно-просвітницької інституції, яку в 1868 р. заснував єпископ Загребський Юрай Хаулік, на виставці була презентована примірником щорічного календаря і літопису Товариства – “*Danica*” (1909), що виходив найбільшим на той час у Хорватії тиражем – 50 тисяч.

Експоновані на виставці в Національному музеї у Львові хорватські друки XVII–XIX століть належать до рідкісних і цінних видань, більшість із яких не представлені в інших книгозбірнях України. Літургійні книги, а також оригінальні праці провідних науковців і письменників, презентують розквіт хорватського літературно-видавничого руху XVII–XIX століть та є важливим матеріалом для дослідження хорватсько-українських культурних і релігійних взаємин того часу.

Ольга Ткачук